

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

PENTRU

TOTE TREBUINTIELE POPORULUI ROMANU.

Ese in fie-care luna odata. Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu intregu e 1 fl. v. a., pentru Roman'a 3 franci — lei noi. Abonantii voru primí cá premiu portretulu lui *A v r a m u J a n c u* — platindu numai 30 cr. pentru cartea de transportu si pacuetarea aceluia.

Preotulu Romanu.

Diurnalu besericescu, scolastecu si literariu.

Ese in fie-care luna odata.

Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu e 4 fl. [10 franci — lei noi.] Abonantii voru primí cá premiu portretele Metropolitiloru romani *Mironu Romanulu* si *Dr. Joanu Vancea* — platindu numai 50 cr. pentru cart'a de transportu si pacuetarea acelor'a.

Amiculu Familiei.

Diurnalu socialu, beletristicu si literariu.

Ese in fie-care septemana odata — *Dominec'a*. Pretiulu de pren pre unu anu e 5 fl. [13 franci — lei noi], $\frac{1}{2}$ anu 2 fl. 50 cr. [7 franci — lei noi.] Abonantii voru primí cá premiu portretulu distinsului filologu si istoricu *Timoteiu Cipariu* — platindu numai 30 cr. pentru cart'a de transportu si pacuetarea aceluia.

Gur'a Satului.

Diurnalu glumetiu, sociale-politi cu tocu. Ese in totu a dou'a *Marti-sér'a*.

Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu e 6 fl. [20 franci — lei noi] pre $\frac{1}{2}$ anu 3 fl. [10 franci — lei noi].

Tóte aceste 4 diurnale costau pre I anu 14 fl., $\frac{1}{2}$ anu 7 fl. — pentru Roman'a si strainatate pre I anu 50 franci — lei noi, $\frac{1}{2}$ anu 25 franci — lei noi.

 A se adresá la Adminfstratiunea loru in Szamosujvár.

GHERI'A.

IMPRIMARÍA „GEORGIU LAZARU.”

1880.

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

Descépta-te Romane!

Cartea VIII.

Augustu.

Anulu 1880.

Muciu Scevola.

(Unu episodulu din istori'a Romei.)

In cetatea Rom'a domnea frica mare,
Căci o 'ncungiurase cu cete barbare
Regele Porsen'a dusimanu ne 'mpacatu.
Multi Romani cadiuse in luptele grele . . .
Ajutoriu acum'a numai dintre stele
Mai sperá alu Romei poporu desperatu!

„Ah! perí-vomu dara? nu-i modulu de scapare?
Fii plini de virtute Rom'a nu mai are? . . .“
Díce-o mama trista catra alu seu fiu;
Er' filulu graesce: „Rom'a cá se piéra?
Gloriós'a Roma in robia-amara?
N'avé frica mama, pana me vedi viu! . . .“

Ast'feliu bravulu Muciu, si pe gandu se pune . . .
Apoi díce 'n sine: „Adi cu-alu meu bratiu june
Voiu curmá, Porsena trufasii tei ani!
Cu tine, sciu, si eu voiu trece din viétia:
Dar' Rom'a trai-va adi si 'n veci marétia
Neplecandu-si cand'va capulu la dusimani!“

Erá dí senina. * Cetele barbare *
Pline 'n pieptu de fala si de ingamfare,
Spre vestit'a Roma priviau cu dispretiu.
La cortulu Porsenei multi se adunase.
„Susu voinici!“ — din cortulu splendidu de metasa
Unu barbatu le díce inaltu si sumetiu.

„Multe suferit'a tiér'a-ne frumósá
Dela fii falnici ai Romei falóse!
Dar' de-'omu avé astadi sufletu curagiosu:
Vomu vedé cu totii plini de bucuria
Pe sumétia Roma cadiendu in robia,
Si 'naintea nostra ingenunchiandu josu!“

. . . „Nu sumétia Roma! tu cade-vei! éta!“
(Striga-atunci unu june, implantandu de-odata
Unu pumnalu in pieptulu celui ce-a vorbitu)

Si cade-veti toti voi ! dar' Rom'a cea mare
Va remané vecinicu, falnica si tare,
Càci poporul Romei e nebiruit !“

Toti stau si la dinsulu cauta cu mirare ;
Nime nu-lu cunósce, unu nebulu le pare ;
Prinsu mi-lu ducu indata in cortu la 'mperatu.
„Cine esti tu ? spune-mi ! (regele lu-intréba
Aprinsu de mania) Rspunde-mi 'ngraba :
La acésta fapta ce te-a indemnatu ?“

Tinerulu rspunde fara nici o téma :
„Numele-mi e Muciu, Rom'a mi-esté mama,
Si-am venitu, o rege ! ca se te omoru !
Suntu in Rom'a inca trei sute cá mine
Ce mórte ti-jurara ; te pazesce bine !
De-am gresitu eu tint'a : ei, gresi nu voru !“

Regele mai tare arde de mania :
„Fiéra blastemata ! spune-mi iute mie,
Cine suntu aceia ? unde-su, in ce locu ?
Ca se-i prindu indata ! . . . Numesce-i pe nume,
Déca ti-place inca se traiesci in lume :
Càci de nu, vei arde de viu cole 'n focu !“

Ce rspunde Muciu la aceste tote ? . . .
Din manec'a dalba man'a drépta si-scóte
Si o tiene 'n par'a de focu ardiatoriu. . . .
Apoi díce : „Rege ! pentru a mea ginte
Bucurosu mori-voiu arsu in focu ferbinte
Dar' nici-candu eu nu voiu se fiu vendiatoriu !“

Regele se mira si se 'nfrica tare. . . .
„Déca Rom'a ast'feliu de voinici mai are :
Cu ea ori ce lupte ne-arú fi inzadaru. . . .
Bravii mei ! — elu díce : — sciti adi ce vomu face ?
Vomu porni spre casa, Romei vomu dá pace,
Si acestu bravu june va fi liberu ér' !“

* * *

Plangerile Romei pe locu se schimbara
In innuri voiósc, càci óstea barbara
Mers'a si, ca cétia de sóre, s'a stinsu.
Anim'a, virtutea, bratiulu unui june
Aprinsu de iubire pentru-a sa natiune
A scapatu o tíera si-o óste-a invinsu !

Petru Dulfu.

Despre scól'a de pomaritu si lips'a ei.

Disertatiune compusa si cetita de Ioanu Hendea invetiatoriu-cantoru gr. cat. in comun'a Cehiului-Simleului si primu-notariu alu reuniunei cu ocaziunea adunarei generale tienute la 15 Septembrie 1879 in Giurteleculu-Hododului.

Onorata Adunare Generala !

Dumnedieu, creatorele universului si pré-bunulu nostru painte cerescu, prin nemarginit'a s'a bunatate a pusu la dispusatiunea omeniei inca la inceputulu creatiunei o multime de fintie apartienatórie celoru trei regne séu imperatii mari ale naturei, adeca animale, plante si minerale si ne-a indrumatu a-le folosi dupa anumite legi ale naturei spre sustienerea vietiei nóstre si nutritrea corpului nostru. — Intre nenumeratele producte ale naturei create spre binele si folosulu nostru atragu deosebit'a nóstra atentiune pomii. Despre acesti-a si in speție despre scólele de pomaritu depre la satele nóstre mi-am propusu a disertá adi.

Cine nu scie, cà dintre nenumeratele producte, cu care se nutrescu ómenii, cele mai placute suntu pómele? Au nu vedemu adese-ori pre maicele iubítórie, cum si-mangaie copfii plangétori câte cu unu mèru séu péra? Câti morbosi nu suntu, cari nu potu altu-ceva consumá decâtu póme si cari dorescu a-si stemperá setea si foculu internu prin sucu de prune séu visine uscate apoi fierte séu câte cu unu mèru séu péra fripta in focu!

Firesce, cà celu-ce nu si-a luatú osteneła a sadí si cultivá pomi buni, pana-ce a fostu sanetosu, in morbulu seu in daru va dorí póme.

Pomii suntu dara fórté folositori, pentru-cà ni dau póme nu-numai gustuóse, ci si sanetóse, deórece nutrementulu de póme subtte sangele si prin acést'a contribuesce multu la sanetatea nóstra. Apoi e de luatú in consideratiune si aceea impregiurare, cà unu pomu nu ocupa asié multu locu in gradina si nu poftesce atátu lucru, cá-si alte plante; ma omulu se póte ocupá cu pomii chiar' in tempuri de acele, candu celelalte ocupatiuni economice pausadia. De insemnatu este si aceea, cà omulu care are baremu 20—30 de pomi crescuti de soiuri nobile, candu va dá Dumnedieu róda pe ei, va avé póme destule spre folosulu casei, ma vá poté si vinde spre a-si acoperí unele lipse cólea tómn'a, candu altu-cum trebuie sè-si prade bucatele din gur'a familiei séu vitele din jugu. Mai incolo este doveditu, cà arborii atragu ploile: prin urmare, unde suntu paduri séu pomi multi, acolo plóua mai desu si aerulu este mai curatu si mai sanetosu, decâtu in tienuturi lipsite de arbori, ér' pamentulu in urm'a umediei ploiloru mai productívu.

Vine apoi întrebarea, că numai în grădini se sădăm pomi și în alte locuri? — Nu-numai în grădini, ci a) și străzile cele mai largi sunt de a se ține cu pomi, asemenea spațiile mai mari ale comunei, mai alesu giurulu bisericii și școlii; b) sunt de a se planta pomi de-a-lungulu drumurilor de țară și vecinale, în giurulu fantanelor de apă și locurilor de pășunat ale vitelor, precum și pe mediile posesiunilor din oțar, unde economii în timpul caldului de vară pot să se facă la umbră a lor; c) sunt de a se ține și a se apăra de rupere prin plantarea pomilor țiermării apelor s. c. l. Câți economi n-au locuri de a se răcoși și răcoși, care nu se pot folosi de arat și de fână și darea lor totu este de a se ține! Acele s'ar putea planta cu pomi buni, cari ar aduce venit frumos și ar asigura și teritoriulu de răcoși mai mare.

Și folosele cele însemnate ale pomarului, care au îndemnat pe locurile mai înalte a dispune crearea școlilor de pomar în lângă fiecare școală populară, care trebuie să se facă cu exemplu bun în cultivarea pomilor, învățându pre fiii poporului, pre fiitorii cetățeni, a ține pomi buni și folositori, ca și cu timpul totă țară, dulcea noastră patrie, să devină o grădină frumoasă și mare.

Acesta este chemarea cea adevărată a școlilor de pomar; acestă o ține și legea țării și ordonarea ministerială din 28 Augustu 1875 Nr. 20377 adresată tuturor inspectorilor de școli regesci și guvernelor diocesane și spre a promovă pomarulu în țară s'a emisă comisariulu ministerialu, Alesandru Lucaci.

Să privim acum la starea școlilor noastre de pomar de pre la sat. Ce putem vedea? În multe locuri mai nimic; în unele comune locul destinat pentru pomarulu jace pustiu, plin de maracini, fiesce neplantați cu pomi; în alte locuri mai vedem ceva formă de școală în giurulu loculu dar' altă nimic; cele mai multe grădini de pomar — după nume — sunt degradate, delăsate, crescute cu ciușă, cucute și bururi fără de a se ține cineva să se ține și să se plante în ele vre-unu pomisoru. Și știe, cine și ce e cauză la toate aceste-a? Fără îndoielă noi învățatorii, cari ar' trebui, ba avem și dăruirea de a se ține cu exemplu bun în promovarea pomarului.

Deci dară, dloru colegi, aducându-ni a minte de folosele pomarului, la cari putem ajunge atât de ușor, de dispuneriile mai înalte și mai alesu de dăruirea sacra, ce ni-o împune noștră numirea frumoasă „învățatoriu popularu“ să facem de acum înainte, ce amu ținețu pan' acum, să lucrăm cu dăruirea și din răspundere pentru ținețu pomarului între popor!

Fonduri scolastice.

Lips'a, folosulu si modulu infiintiarei lor.

Vorbire tienuta cu ocasiunea adunarei generale a „Reuniunii Invetiatoriloru Romani Selagieni“ la 15 Maiu 1876 in comun'a Domninu de vicepresiedintele Gavrilu Trifu, profes. preparandialu.

Onorata Adunare Generala!

Cartea, cartea buna si bine preceptuta, aplicandu-se 'apoi, firesce, cele din ea in viétia, este astadi cea mai agera arma in man'a unui poporu. Acelu poporu, care si-tramite copii cu cea mai mare punctualitate la scóla, care se ingrigesce de crescerea celoru mai buni invetiatori pentru scólele s'ale poporale, care pe acesti-a ca sè nu preferésca a trece la altu poporu, i dotéza mai liberalu care cumpara in massa si cetesce cu sete opurile invetiatorulu sei adoperandu-se a transplantá in viéti'a s'a morala si materiala ide-ele sanetóse din aceste opuri: acelu poporu este, trebuie se fía — déca nu este inca, trebuie se devina de siguru — celu mai mare, celu mai tare, celu mai respectatu dintre tóte popórele, trebuie se devina in tóta privinti'a predominatoriu celoru-lalte popóre.

Cartea „cea mai buna“ a germaniloru a doboritu in anulu 1870 pe francesi, li-a rapitu dóue provintie frumóse, li-a derimatu orasie si cetati, li-a prinsu armat'a cu imperatulu in frunte, le-a devastatu diumetate tíer'a si apoi li-a scosu din busunariu vestitele 5 miliarde; dar' pre langa zelulu nationalu si patriotismulu inflacaratu alu francesiloru, in care privintia dinsii suntu inca neajunsi si de siguru nu voru fi nici candu intrecuti de alte popóre totu cartea cea corésa si intocmita, cultur'a si mai alesu desteritate neaudita a francesiloru de a aplicá tóte cele invetiate in viéti'a de tóte dílele, li-au datu loru unu guvernú intieleptu si moderatu, li-au reedificatu derimatele orasie si cetati, li-au stersu si cele mai mici urme ale devastatiunei ne mai pomenite si li-au readusu in tíera acum si mai vestitele 5 miliarde. Facandu cartea asemeni lucruri, nu e mirare, cá astadi tóte popórele se silescu a invetiá carte.

Dorulu de a invetiá carte, petrunse, haru Domnului! si pana la romani si astadi nu credu sè se afe economu romanu cu minte sanetósa si practica, care sè nu dorésca, ca copilulu lui sè scía si inca câtu de bine si câtu de multa carte. Dorinti'a indreptata spre bine ar' fi aci, dar' dela ea pana la realisarea bine-lui este inca o hore lunga.

„Spre realizarea fîa-carei idei suntu de lipsa trei lucruri,“
dtse marele ministru-presiedinte alu anglesiloru Pit: „antaiu bani...
apoi bani, si in fine . . . éراسi bani.“

Cultur'a numai asié vá poté prinde radecini intre poporu,
déca invetiamentulu poporalu vá fi generalu si cercatu, ér' acestu-a
numai atunci vá fi generalu si cercatu, déca nu-numai nu vá im-
pune totu mereu sarcine mai grele poporului, ci, dincontr'a, cei
mai seraci se voru ajutorá spre a-si poté portá copii la scóla.
Acést'a inse numai atunci se va poté ajunge, déca acum noi vomu
infintiá fonduri scolastice, ér' generatiunile venitórie dupa noi pe
aceste le voru inbogati din respoteri si dupa recerintia.

Despre aceste fonduri scolastice mi-propuseiu a vorbi cu oca-
siunea acestei adunari generale aretandu in cátu mi-voru concede
poterile, 1. lips'a, 2. folosulu si 3. mediulócele crearei lor.

1. Fia-cine dintre noiscie fórté bine, cá invetiatorii nostri suntu
reu dotati, cei mai multi mai reu, decátu ciurdariulu si porcariulu
satului; si aceea se scie, cá nici salariulu acestu-a preste mesura
modestu nu-lu capeta regulatu, ba o parte mai mare séu mai mica
din elu nici-candu; nu mai puçinu este cunoscutu inaintea aduna-
rei generale si a onoratiloru óspeti, cá dela invetiatoriu se pre-
tinde de o parte pe dí ce merge mai buna cualificatiune, ce costa
bani, de alta parte, ca se asude de deminétia pana sér'a in oficiulu
greu alu instruirei, si in fine, cá in tempulu de acum teneri cu
cunoscintiele unui invetiatoriu demnu de numele seu au cele mai
frumóse prospecte pe alte carieri: din aceste urméza, cá adi mane
nu vomu capetá de invetiatori ómen: desteri si cualificati, ci nu-
mai drosdíele asié numitiloru carturari, prin urmare, cá avemu se
ne ingrigímu cu tóta seriozitatea nu-numai de inbunatatirea sala-
riului invetiatorescu, ei si de solvirea regulata a aceluia. Apoi tem-
pulu, ba legile pretindu, cá scól'a se fía modelu de curatienia si
bunastare si provediuta cu tóte cele necesarie: cu recuisite de
invetiamentu, cu lemne de focu etc. Dar' de unde sè se iée spe-
sele trebuintióse pentru aceste, candu poporulu nu-numai serace-
sce pe dí ce merge, dar' se si împovorédia mereu totu mai tare
pentru alte scopuri? Respunsu: din fondurile scolastice.

Éca lips'a fonduriloru scolastise!

2. Totu ce acopere cutare lipsa nu-numai viiu simttita
dar' si adeverata, este folositoriu. Despre fondurile scolastice
nu se indoiesce nimene, cá nu aru acoperi lipse adeverate; aceste
dar' si din acestu punctu de vedere suntu folositorie. Folositorie
suntu ele inse si pentru aceea, pentru-cá creandu-se dinsele, popo-
rulu ar' invetiá a cunósce valórea poteriloru s'ale, candu lucra in
contielegere; cunósçandu valórea poteriloru s'ale unite ar' capetá

gustu de a înaintă în unire și alte scopuri de interesu generalu, și în fine, pentru-că din aceste fonduri creande cei lipsiti ai poporului aru poté luă împrumuturi pre-linga percente moderate și ast'felu amu avé folóse: a) camet'a solvita de poporu pentru împrumuturi n'ar servi spre înbogatirea unei clase de ómeni, ci spre înaintarea unei cauze sante, precum este ceea a invetiamentului poporalu, b) poporulu, capetandu din aceste fonduri scolastice împrumuturi, n'ar' cadé préda camatariloru fara consciintia, cari și pan'acum au ruinatu comune întregi. Fondurile scolastice suntu asié dara nu-numai de lipsa, ci și de mare folosu.

Si acum veniu la partea cea mai grea a obiectului meu, la întrebările; prin cine? candu? și din ce s'ar' poté creá aceste fonduri scolastice?

3. Aceste fonduri scolastice se potu creá, ba trebuie sè se creedie prin însusi poporulu în acést'a privintia invetiatiu, insufletitu și bine condusu de întieleginti'a sa. Inteliginti'a fiascecarui poporu are sacr'a datorintia de a latí între poporulu, din alu carui sinu a esitu și care este radecin'a esistintiei s'ale, tóte ideele salutarie, nu-numai, ci de a-lu invetiá în privinti'a folosului și lipsei realizarei acelorui idei de a-lu însufletí spre — și conduce în oper'a realizarei.

Si care parte a întielegintiei nóstre trebuie se duca rolulu principalu la crearea acestorui fonduri scolastice? Mai alesu preotimea și invetiatorimea, apoi cealalta întielegintia romana dela sate și orasie.

Par' că éra vedu surisulu sarcasticu, ce me întimpiná la sinodulu vicarialu din anulu trecut, de câte-ori vorbindu despre realizarea cutarei idei salutarie — trebuia éra — și — éra sè îndegetediu pre preotí și pre invetiatori de atari, cari potu și trebuie sè influintiedie în acést'a privintia mai multu. — În butulu acestui surisu trebuie se repetu; că tóta întieleginti'a nóstra are sè-si faca datorinti'a intru crearea fonduriloru scolastice, dar' mai alesu preotimea și invetiatorimea. Preotimea și invetiatorimea; că-ci desi este dreptu, că bunastarea întielegintiei întregi a unui poporu depinde dela bunastarea acestui din urma, nu mai puțin este dreptu și aceea, că bunastarea preotimei și invetiatorimei este în cea mai strinsa legatura nu-numai cu bunastarea în genere a poporului, ci și în specie cu cea a comunei, în care dinsii functionéza. Cine o poté acést'a negá acél'a poté nega și aceea asertiune a mea că preotimea și invetiatorimea are în prim'a linia chiamarea de a lucrá pentru crearea fonduriloru scolastice și asia pentru venitóri'a bunastare și fericire a poporului.

Mi se va obiectiuná din partea unoru-a: „că noi suntemu gat'a a face, dar' nu ne asculta nu voiesce poporulu.“ La acést'a obiectiune reflectediú numai atátu-a, că cei ce o facu, nici-candu

n'au probatu cu seriositate si statornicia a realisá cutare lucru salutaru prin poporu si cá prin asemeni obiectiuni respectivii voiescu numai a-si mascá inactivitatea si desinteresarea propria de afaceri de interesu comunu. Nu ni se respunde si astadi, pre langa tóte legile de instructiune, din partea aceluor invetiatori, cari nu facu nici-unu progresu cu elevii loru: „cá copii nu ambla regulatu la scóla nelesandu-i parentii“ si alte de aceste? Déca intrebi inse de listele de lenevire, séu nu le vei aflá de locu, séu le vei aflá ne-susternute in cutare puiutiú alu mesei domnului invetiatoriu, pre-otu séu si protopopu. A cui e dara vin'a, cá copii nu ambla la scóla, — in cele mai multe casuri a antistiei scolastice, care nu-si face datorinti'a. Unu omu, unu singuru omu inteleginte, iubitu si respectatu de poporu, póte se regeneredie o comuna cátu de decadiuta, póte se face cu poporul, ce vá vré; cá-ci poporul e ascultatoriu si recunoscatoriu indata ce se convinge, cá-i voiesce si intentiunédia cineva binele fara de scopuri egoistice. — Dovéda despre acést'a e comun'a „Mocir'a“ de langa Baia-Mare, unde pe tempulu nemtilorú, candu inca nici vorba erá de legile aceste stricte ale instructiunei poporale, unu protopopu pe tempulu acelu-a, dar' astadi unu demnitaru besericescu inaltu in Gherl'a, singuru prin védi'a persónei s'ale iubite si respectate de toti si de tóte a facutu, cá sub duratulu preotiei s'ale in ace'a comuna nici unu copilu n'a remasu dela scóla de tóte dilele si nici unu adultu dela scóla de repetitiune. Pe acést'a generatiune se si vede si astadi, cá a crescutu sub man'a unui parinte sufietescu pe cátu de zelosu pe-atátu si de desternu si energiosu. — In anulu 1866, pe tempulu resbelului pruso-italianu-austriacu, trecundu regimente romanesci prin Bud'a, unde locuiám atunci, le cercetám adese-ori, vorbindu cu oficierii si fetiorii despre resbelu. Cu ocasiuneá unei asemeni vediute vediuiu intr'o sala a casarmei din Bud'a mai multi fetioriscriindu ingenunchiati unulu inaintea unei lavitie, altulu inaintea unei banci, patu s. c. I. epistóle. I intrebáiu cá de unde suntu? Ei mi respunsera spre cea mai mare mirare a mea, cá suntu din comun'a invecinata cu locul meu natalu, din Mocir'a. Eu la acést'a indata sciui si fara de vórbele lorú pline de recunoscintia, multiamita si profundu respectu, cu cari si-duceáu ei aminte de binefacatoriulu lorú parinte sufietescu, cá prin cine au invetiatu dinsii a scrie epistóle atátu de corecte nu-numai in privinti'a formei, ci si a contienutului. Éca ce póte unu singuru parinte sufietescu iubitu si respectatu intr'o comuna! De aci se póte deduce, cá ce aru poté face mai multi dandu man'a la olalta si cu invetiatorii. Spre indeplinírea unoru fapte cá aceste se recere inse nu-numai zelu si bunavointia, ci si statornicia si paciintia nemarginita. Acei-a dintre noi cari cugeta, cá la prim'a lorú provocare si vorbire insufietitória poporul vá alergá cu gramad'a sè implinésca

aceea, ce dicu ei, se voru desamagi amaru. Poporul e mancatu de multe rele si a fostu pacalitu de nenumerate ori prin lucruri la aparintia forte folositorie si bune pentru elu; nu e deci mirare, ca acumu se teme ca copilulu, odata arsu de focu si privesce cu nepasare, ba chiaru neincredere la cele mai bune intentiuni indreptate spre binele lui. Standu lucrulu asié, potemu fi gat'a voindu a crea fonduri scolastice nu-numai la nepasare si neincredere din partea poporului, ci chiaru si la calumni si vatemari personale in dosulu nostru din partea unoru nepreceptoru. Déca la inceputu nu vomu poté câstiga pentru ide'a nostra numai unu séu doi ómeni, si atâti'a vomu aflá si in comun'a cea mai deperduta — sè nu ne descuragiamu, ci sè ni aducemu aminte, ca Dunarea, unde se incepe, e atátu de mica, încátu poti pasi preste ea, dar' la Vien'a si Pest'a se légana dejá nài mari si grele pe spatele ei. Totu inceputulu este greu si micu. Déca vomu intimpiná in activitatea nostra de a crea fonduri scolastice neincrederea poporului si póte calumni'a nepreceptoriloru si reuvoitoriloru sè nu ni perdemu curagiulu si zelulu, ci din contr'a sè le potentiamu ambele pana la acelu gradu, încátu se fimu in stare a dice cu filosofulu de óre-candu: „bate-me cum vei voi, numai me asculta“ fiindu bantuiti pentru adevèrulu si binele intentionatu sè ni aducemu aminte de sublimulu esemplu alu Mantuitorului, care a moritu pre cruce restignitu de insusi poporulu seu pentru binele celu mare, care lu-a facutu omenímei dându-i invetiaturi de acele, pe cari se basédia si se vá baseá totudé-un'a societatea omenésca, pre cari imbraçisindu-le omulu, in privinti'a spiritala rupe cu natur'a s'a animala si se face in celu mai sublimu intielesu alu cuventulu „fiiulu lui Domnedieu.“

Póte-se óre, ca unu fiiu iubitoriu si binesimtitoriu sè denege maicei s'ale iubite vre-o rogare, dela implinirea carei-a depinde viéti'a ei? Asié credu, ca ba! Natiunea, mam'a nostra, a carei viéti'a este periclitata prin lips'a culturai poporale, cere dela noi dela intelegintia, dela fii ei preferiti, ca se-i asecuramu viéti'a prin crearea fonduriloru scolastice. Aflá-se-va óre intre noi unu singuru fiiu destulu de lasiu, destulu de lipsitu de semtieminte nobile, de neiubitoriu, pe care se-lu duca anim'a a-i denegá acést'a rogare? Érasi credu, ca ba!

Inainte dára! sè punemu man'a pe lucru! se creamu fonduri scolastice!

Dar' din ce? este intrebarea intrebáriloru. De-si sum convinsu, ca in privinti'a practicei lucrului eu asiú poté fi invetiace-lulu celoru mai multi coadunati aici, totusi am curagiulu sè indegetedi unele isvóre, din cari credu eu, ca s'aru poté crea fondurile scolastice. Aceste isvóre suntu:

I. Daruri, oferte de a singuraticiloru.

Candu ceriulu si-vérsa binecuventarea s'a asupra pamentului si animile ómeniloru suntu pline de bucuría pentru ród'a cea manósá a anului, n'aru dá ei óre din prisosinti'a loru cev'a pentru fondurile scolastice? Asié credu cá bucurosu. Ce este dar' la oca-siunea data de facutu? Nimica alt'a, decatu ca poporulu sè se luminedie intr'ó vorbire basericésca in acést'a privintia de parintele lui sufletescu si apoi ca unii dintre cei mai respectati si iubiti sateni sè se iée cu unu caru prin satu a cere si a stringe oferte. Se fia acestu-a óre ceva lucru ne mai pomenitu? Nici decátu. Con-patriotii nostri, svabii si sasii, si in unele tienuturi — paremi-se pre la Nasaudu — si romanii au datin'a cea buna, cá ardiendu cineva dintre consatenii loru, punu man'a pe lucru cu totii si reedifica cas'a arsului; altii se iáu condusi de judele comunalu prin satu si stringu daruri pentru celu lovitu de sórte spre acoperirea lipseloru vietiei lui. O comuna de ómeni nu simtiesce nici lucrulu pusu pe cas'a arsului, nici ofertele date lui in vidualie, dar' le simtiesce dinsulu primindu-le cu ochii scaldati in lacrimi si nu uita in tóta viéti'a lui a dá, candu se cere dela elu pentru altu consaténu dau-natu, bucurosu si cu man'a plina.

Pentru ce se nu facemu si noi asié, cum facu si alti ómeni buni si intielepti?

II. Lucru pentru bani in folosulu fonduriloru scolastice.

In dile de lucru urgentu, candu se platesce lucrulu de mana fórté bine, ar' poté scóte fia-si-care familia câte unu lucratoriu cu mancarea sa; acesti lucratori s'aru conduce apoi prin unu séu doi ómeni la lucru la cutare proprietariu, posesoru de pamentu séu dominiu, cu care s'a statoritu pretiulu lucrului de o dí séu mai multe inainte, ér' sér'a ar' primí banii pentru laborea facuta si i-ar' inmanuá administratiunei fondului scolasticu. Nu ar' fi acestu-a lucru de rusine nici pentru celu mai mare bocotanu, ci din contr'a, i-ar' servi spre cea mai mare lauda. — De altumintrele nu noi amu fi cei d'antaiu, cari si-facu pe acést'a cale avere comuna. In multe tieri multe comune facu asié.

III. Lucrarea cu poterile sateniloru a unoru pamenturi comunale.

In comunele acele, unde pamenturile suntu comassate, s'a datu dejá câte o partiela de pamentu si scóleloru, aceste partiele si acele, cari s'ar' poté taiá din posesiunea fia-carei comuni spre acestu scopu, sè se lucre cu poderi unite de sateni prestandu unii dile de lucru cu vitele, altii cu palm'a si din fruptele ast'feliu câstigate sè se faca magazine de cerealie, cari nu-numai aru aduce — dandu-se la poporu spre fruptificare — fonduriloru scolastece ve-

nitu însemnatu, ci aru si scapá in ani rei pe poporu de grele daune si multe neajunsuri.

IV. Pedepsele pentru absentarile copiiloru dela scóla si prevaricatiuni,

Sum in placut'a pusetiune de a poté citá la acestu locu unu frumosu esemplu din inediat'a apropiere a nóstra. Poporenii acestei comune ospitale, in care ne aflamu, fiindu luminati si câstigati spre acést'a de unu barbatu zelosu alu natiunei nóstre, care petrece in mediuloculu nostru, dar' pre care nu-lu potu numí temendu-me a-i vatemá modesti'a, au oferitu pedepsele prevaricatiuniloru in padurea comunala pentru crearea unui fondu, din care se se acopere tóte spesele scolarie si altele comunale. Lucrulu n'a ramasu, ca cele mai multe asemenea lucruri ale nóstre, balta; cá-ci scól'a acést'a frumoasa se sustiene, léfa buna a invetiatoriului se platesce in rate prefipse regulatu si tóte spesele comunale se acoperu dejá din veniturile fondului scolasticu-comunalu ast'feliu creatu si pre langa aceste-a poporenii, candu au lipsa de bani, nu trebuie se alerge prela cametari pentru imprumuturi scumpe, ci si-iáu dintru alu loru si platescu cametele imprumuturiloru éra totu loru insisi. Éca ce poté face unu singuru omu intr'o comuna, ai carei locuitori suntu ómeni tredi, laboriosi si intiepti!

V. Testari in favorulu fonduriloru scolastice.

Adese-ori moru ómeni cu stare buna, cari séu n'au eredi de locu, séu nu din linia drépta, séu déca si din linia drépta, acesti-a si-au dejá starea loru. Acesti ómeni aru poté testá amesuratu averi loru sume mai multu séu mai puçinu însemnate fonduriloru scolastice. Prin acést'a testare s'aru ajunge in casulu d'antaiu aceea, cá averea testata n'ar' veni in mani straine. ci s'ar' intrebuintiá intru ajungerea unui scopu santu si asié ar' deveni proprietatea intregi comune; apoi si despre eredi presupunu, cá ajungandu ei la o avere neasceptata voru cede bucurosu sum'a testata fonduriloru scolastice. Spre castigarea poporului pentru acést'a idea fórte folositoria invetiatoriulu ar' trebui se faca din anu in anu istoriculu scólei s'ale, in care se ocupe locu toti acei-a, cari au testatu cev'a fondului scolasticu. Acést'a istoria ar' trebui se se cetésca apoi séu cu ocaziunea examenului celui mare in scóla séu in diu'a de anulu nou in beserica, ér' testatoriulu morindu se fia onoratu cu aceea, cá nu-numai se se traga dupa elu si campanel'a scólei, ci junimea scolastica se-lu si petróca la locul rapausului seu eternu.

Dintre confesiunile aflatória in tíer'a nóstra mai alesu reformatii suntu acei-a, cari escelédia prin zelulu loru de a testá ceva scóleloru. Se poté afirmá, cá aprópe tóte scólele si institutele loru

de invetiamentu — si de aceste au multe — se sustienu din avere ast'feliu adunata. In Zelau d. e. am avutu si amu ocaσιune a me convinge, că nu móre vre-unu omu de cevasi védia, care se nu fi testatu mai 'nainte ceva scólei séu eclesiei. Din avere ast'feliu adunata se sustiene si gimnasiulu superioru de acolo cu clasele lui elementarie cu totu. N'amu poté si noi face asemene? De siguru, da. Datin'a, că la noi nu este datina la poporu a testá pentru scopuri publice, este o datina fórté rea, care merita a fi inlocuita cătu de iute cu alt'a mai buna.

Aceste suntu isvórele, din cari credu eu, că s'aru poté créa fondurile scolastice mai usioru; mintea practica a barbatiloru, cari se voru ocupá cu realisarea acestei idei, vá descoperi, sum convinsu despre aceea, inca multe altele. Si acum n'am decâtu se eschiamu cu poetulu nostru, Vulcanu: „La lucru dar' cu mana barbatésca, ast'feliu natiunea nóstra de nou va se'nflorésca.“

Risete si Zimbete.

Judecatoriulu. De unde socotesci că Joanu a fostu beatu pe cându a batutu pe Stanu?

— Fiindu că erá ametitu.

— De unde o scii acést'a?

— Mei, — par'ca d.-vóstra domnule judecatoriu nici nu a-ti sci cum este cenev'a cându e beatu?

Presiedíntele: Mai aveti cev'a de adaosu la aparaarea d.-vóstre.

Acusatulu. — Domniloru Judecatori, potu numai se repetu că voi suferi pe nedreptu si acésta pedeapsa precum am suferitu pre nedreptu si celelalte; daca inse onor. Tribunalu n'ar' voi se cada cu totulu in parerea mea, propunu se me absolveze.

Acusatule! ai fostu pana acum condamnatu de siepte ori? Ce respundi la acést'a?

— Asia-i domnule presiediute, inse nu punu mare pretiu pe lucruri asié neinsemnate.

Carti de minune eftine!

Carti de minune eftine!

Carti de minune eftine!

Amoru si dincolo de mormentu. Novela de Ponson du Terail, traducere de N. F. Negrutiu. Pretiulu 30 cr.

Biblioteca Sateanului romanu. Cartea I si II, cuprindu materii forte interesante si amuzante. Pretiulu ambeloru 60 cr.

Colecta de recepte din economia, industria, comerciu si chemia, pentru economi, industriasi si comercianti. De Gr. T. Miculescu. Pretiulu 50 cr.

Apologie. Discussiuni filologice si istorice magiare privitoare la Români in vederite si rectificate de Dr. Gregoriu Silasi. Partea I. Paulu Hunfalvy despre Cronic'a lui Georg. Gabr. Sincal. — Pretiulu 30 cr.

Renascerea limbii romanesti in vorbire si scriere. in vederita si apretata de Dr. Gregoriu Silasi. Pretiulu 40 cr.

Ifigeni'a in Aulid'a. Tragedia in 5 acte, dupa Euripide tradusa in versuri de Petru Dulfu. Pretiulu 30 cr.

Ifigeni'a in Tauri'a. Tragedia in 5 acte, dupa Euripide tradusa in versuri de Petru Dulfu, Pretiulu 30 cr.

Brand'a se'u Nunt'a fatala. Schitia din emigrarea lui Dragosiu. Novela istorico-nationala dupa Waldburg de Pamfilii Grapini. Pretiulu 25 cr.

Elu trebuie se se însore. Novela de Mari'a Schwaz traducere de N. F. Negrutiu. Pretiulu 25 cr.

Tôte acestea la olalta se dau abonantiloru cu pretiulu bagatelu de 2 fl. v. a
A se adresá la Editiunea acestui diurnalu in Gherl'a.

Calendariulu Sateanului romanu pre anulu 1881

avendu a se pune su tipariu in dilele acestea, suntu rogati toti doritorii de a avé acestu Calendariu cá se ne insciintieze de cu bunu tempu, tramitiendu-ne si pretiulu de abonamentu care e: pentru unu esemplariu (cu postuportu cu totu) 40 cr., — 3 esemplare 1 fl. — 40 esemplare 10 fl., 100 esemplare 20 fl. v. a.

Totu cu o cale ne rogamu a fi reflectati la schimbarile ce ar fi de a se introduce in consemnarea terguriloru, precum si la alte dorintie ce ar' avé lectorii nostrii cu privire la redactarea acestui calendariu.

Economii si industriarii romani 'si voru poté annunciá in acestu Calendariu articli ce-i au de vendiare — platindu de-o fačia intréga 2 fl, de $\frac{1}{2}$ fačia 1 fl 10 cr., de $\frac{1}{4}$ fačia 60 cr.

Proprietariu, Editoru si Redactoru respundietoriu: Niculau Fekete-Negrutiu.

Gherl'a Imprimari'a „Georgiu Lazaru.“ 1880.